

IZVEŠTAJ O RADU RADNE GRUPE ZA PRAVA DETETA NARODNE SKUPŠTINE REPUBLIKE SRBIJE

mart 2009. - mart 2012.

OSNIVANJE RADNE GRUPE ZA PRAVA DETETA

Položaj dece u Srbiji, koji već godinama karakteriše značajan pad nataliteta i sve veće starenje nacije, povećanje stope siromaštva dece, dispariteti i neostvarivanje jednakih mogućnosti za mnogu decu, podstakla je Narodnu skupštinu da u središte svoga rada postavi decu uspostavljanjem posebnog tela koje će kontinuirano voditi računa o njihovim pravima. Posle potpisivanja Memoranduma o razumevanju između Narodne skupštine Republike Srbije i Dečjeg fonda Ujedinjenih nacija (UNICEF) 19. novembra 2008. godine, na sednici Odbora za smanjenje siromaštva održanoj 9. marta 2009. godine, osnovana je skupštinska Radna grupa za prava deteta.

Radna grupa sastoji se od 19 članova. Radnom grupom predsedava predsednica Skupštine, a članovi su svih šest potpredsednika Skupštine, predsednici Odbora za rad, boračka i socijalna pitanja i Odbora za smanjenje siromaštva, kao i po jedan poslanik iz svake poslaničke grupe. UNICEF je strateški partner i aktivno učestvuje u radu Radne grupe.

Ovaj visoki sastav Radne grupe pokazuje da u Skupštini postoji politički konsenzus po pitanju dece, i da su se sve političke partije saglasile da su zaštita i ostvarivanja prava deteta od izuzetnog značaja i da moraju imati prioritet u Skupštini. Sastav Radne grupe ujedno odražava i različitost profesija, što je doprinelo da se postignu zavidni rezultati tokom trogodišnjeg rada.

INSTITUCIONALIZACIJA RADNE GRUPE

Usvajanjem novog Poslovnika o radu Narodne skupštine jula 2010. godine, Radna grupa je institucionalizovana u Odbor za prava deteta koji će biti formiran u novom skupštinskom sazivu.

Na osnovu čl. 47 Poslovnika, sastav Odbora je ostao na istom najvišem nivou - predsedava mu predsednik Skupštine, a članovi su svi potpredsednici, predstavnici svih poslaničkih grupa u Narodnoj skupštini, kao i predsednik novog Odbora za rad, socijalna pitanja, društvenu uključenost i smanjenje siromaštva.

Čl. 67 Poslovnika utvrđuje nadležnost Odbora, koji se ne razlikuje mnogo od nadležnosti Radne grupe i sastoji se u:

- razmatranju predloga zakona s aspekta zaštite prava deteta;
- praćenju sprovođenja i primene zakona i drugih akata koji uređuju položaj i zaštitu prava deteta;
- vršenju provere usklađivanja nacionalnog zakonodavstva s međunarodnim standardima vezanim za prava deteta;
- saradnji sa nacionalnim i međunarodnim institucijama i telima kao i lokalnim organima vlasti;
- iniciranju izmena i dopuna propisa i predlaganju donošenja određenih akata i preduzimanju mera zaštite prava deteta;
- promovisanju prava deteta;
- razmatranju drugih pitanja od značaja za prava deteta; i
- obavljanju drugih poslova u skladu sa zakonom i Poslovníkom.

DELOVANJE RADNE GRUPE ZA PRAVA DETETA I OSTVARENI REZULTATI

Radna Grupa je svoj rad, sa definisanim aktivnostima i preciznim vremenskim okvirom za njihovu realizaciju, usmerila na to da se prava deteta ugrade u sve tri osnovne funkcije Skupštine – zakonodavnu, nadzornu i predstavničku.

Zahvaljujući postojanju političkog konsenzusa i velike posvećenosti članova Radne grupe, tokom protekle tri godine postignuti su značajni rezultati, a Radna grupa za prava deteta postala je nezaobilazni partner mnogih institucija i organizacija.

1. Redovni sastanci Radne grupe

Ovo telo se sastajalo dvomesečno i tom prilikom razmatrana su aktuelna pitanja i definisane specifične aktivnosti za naredni period. Sastancima su, po potrebi, prisustvovali predstavnici relevantnih ministarstava, nezavisnih tela i nevladinih organizacija, kao i stručnjaci radi podnošenja izveštaja i/ili predlaganja pojedinih zakona od značaja za decu, razmene informacija, predstavljanja primera dobre prakse ili ukazivanja na probleme u određenim oblastima.

Nekim sastancima su prisustvovala i deca i adolescenti, koji su u razgovoru sa poslanicima o pojedinim pitanjima od značaja za njihov život i odrastanje pomogli da se unapredi znanje članova Radne grupe u toj oblasti. Tako su Skupštinu posetila deca iz pet gradova u Srbiji koja su uključena u timove Lokalnih planova akcije za decu u svojim opštinama i u program „Škola bez nasilja“. Učenici srednjih škola iz Leskovca su poslanicima predstavili rad đачkih parlamenata i diskutovali o načinima poboljšanja rada ovih školskih tela.

Pojedine sednice bile su tematski određene. Tako je četrnaesta sednica, održana oktobra 2011. godine, upriličena povodom obeležavanja međunarodnog dana Retovog sindroma

(neurorazvojnog poremećaja koji spada u retke bolesti a javlja se kod devojčica nakon druge godine života).

2. Podizanje nivoa znanja o pravima deteta

U cilju redovnog informisanja o situaciji dece u Srbiji, učinjenom napretku i ključnim pitanjima preostalim da se reše da bi se unapredio položaj dece, posebno one koja su isključena i marginalizovana, Radna grupa je organizovala i uzimala učešće na seminarima, konferencijama i javnim slušanjima o aktuelnim temama.

Seminari i konferencije

Prvi seminar o **Zaključnim razmatranjima i preporukama Komiteta UN za prava deteta Vladi Republike Srbije** organizovan je neposredno nakon osnivanja Radne grupe, u aprilu 2009. godine. Na seminaru su se članovi Radne grupe detaljno upoznali sa sadržajem Konvencije UN o pravima deteta i nadzornim mehanizmima koji su njom uspostavljeni, kao i sa obavezama države i stanjem dečjih prava u Srbiji. Ovo znanje doprinelo je formulisanju Plana rada Radne grupe u prioritentnim oblastima delovanja. Potom su usledili sledeći seminari i konferencije:

- ***Deca i siromaštvo: globalni kontekst, nacionalni naponi i lokalna rešenja*** (oktobar 2009, u saradnji sa Ministarstvom rada i socijalne politike, TAIEX odeljenja Evropske komisije i UNICEF-om);
- ***Izrada Zakona o pravima deteta*** (maj 2010, u organizaciji Zaštitnika građana uz podršku UNICEF-a);
- ***Izrada nacrtu Poslovnika Narodne skupštine Republike Srbije*** (jun 2010, u saradnji sa UN agencijama UNICEF i UNDP, i međunarodnim organizacijama Savet Evrope, OEBS, Nacionalni demokratski institut - NDI, USAID - Projekat raspodele vlasti);
- ***Deca u medijskom ogledalu - konferencija o etičnosti izveštavanja o deci u vodećim medijima u Srbiji*** (novembar 2010, u organizaciji UNICEF-a);
- ***Uloga parlamenta i parlamentaraca u kreiranju odgovarajućeg odgovora na HIV i sidu*** (decembar 2010, u saradnji sa Interparlamentarnom unijom i UNAIDS-om);
- ***Reforma sistema socijalne zaštite i socijalna inkluzija dece sa invaliditetom*** (oktobar 2011, u saradnji sa UNICEF-om);
- ***Predstavljanje Prednacrtu zakona o pravima deteta*** (decembar 2011, u organizaciji Zaštitnika građana);
- ***Istraživanje o stanju i položaju dece i žena u Srbiji - MICS 4*** (decembar 2011, u saradnji sa Republičkim zavodom za statistiku i UNICEF-om).

Javna slušanja

Radna grupa je, samostalno ili u saradnji sa relevantnim partnerima, organizovala javna slušanja da bi obezbedila da njeni članovi dobiju dodatne informacije i podatke na osnovu kojih kasnije vrše analize i donose odluke zasnovane na činjenicama dobijenim iz različitih izvora. Tokom trogodišnjeg rada, organizovana su sledeća javna slušanja:

- *Predlog zakona o socijalnom stanovanju* (maj 2009);
- *Zdravstveno obrazovanje u školama* (decembar 2010);
- *Teme od značaja za izradu Zakona o Narodnoj skupštini i predloga Poslovnik o radu* (jun 2010);
- *Uspostavljanje održivog dijaloga o javnim politikama za decu između organizacija građanskog društva za decu, državnih institucija i EU* (maj 2011);
- *Zdravstvena zaštita adolescenata u svetlu nvoih zakonskih odredbi* (oktobar 2011);
- *Izveštaj Radne grupe o sprovođenju Zakona o osnovama obrazovanja i vaspitanja u segmentu inkluzije* (decembar 2011).

Na javnim slušanjima učestvovali su svi relevantni akteri u državi - narodni poslanici, predstavnici relevantnih ministarstava, državnih institucija i nevladinog sektora, domaći i strani stručnjaci, predstavnici međunarodnih organizacija, deca i adolescenti.

Publikacije

Uz podršku UNICEF-a, Radna grupa je izdala prvi parlamentarni priručnik za poslanike o „*Ostvarivanju prava dece sa invaliditetom*“ koji sadrži opsežne informacije i detaljna uputstva narodnim poslanicima kako konkretno mogu da deluju da bi unapredili položaj ove dece u Srbiji.

3. Zakonodavne aktivnosti

U okviru svojih zakonodavnih aktivnosti koje podrazumevaju donošenje zakona kojima se unapređuje i razvija sistem zaštite prava i položaja dece, Radna grupa je pratila podnošenje predloga zakona i izdvajala one koji su najrelevantniji za decu. Predlozi su detaljno analizirani iz perspektive prava deteta, a po potrebi su pripremani amandmani na pojedina zakonska rešenja u cilju poboljšanja zakonskog teksta. Članovi Radne grupe koristili su različite metode rada:

Analiza zakonodavstva iz perspektive prava deteta

Uz podršku UNICEF-a, napravljena je sveobuhvatna analiza zakonodavstva Republike Srbije iz perspektive prava deteta koja daje pregled najznačajnijih propisa, i istovremeno služi kao vodič u daljim zakonodavnim aktivnostima Radne grupe, posebno u odnosu na odredbe koje nisu u skladu s načelima Konvencije o pravima deteta i drugim međunarodnim standardima u oblasti zaštite dece. Analiza se periodično ažurirala, a poslednji put je to učinjeno decembra 2011. godine.

Radna grupa je analizirala i dala svoj doprinos poboljšanjem zakonskih rešenja za veliki broj zakona koji se neposredno ili posredno odnose na decu:

- *Zakon o socijalnom stanovanju;*
- *Zakon o izmenama i dopunama Zakona o izbeglicama;*
- *Zakon o Narodnoj skupštini i Poslovnik Narodne skupštine;*
- *Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja;*
- *Zakon o izmenama i dopunama Zakona osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja;*
- *Zakon o predškolskom obrazovanju i vaspitanju;*
- *Zakon o socijalnoj zaštiti;*
- *Zakon o mladima;*
- *Zakon o volontiranju;*
- *Zakon o izmenama i dopunama Zakona o zdravstvenoj zaštiti i Zakona o izmenama i dopunama Zakona o zdravstvenom osiguranju.*

Urađena je i analiza predloga *Zakona o osnovnom obrazovanju i vaspitanju* i *Zakona o srednjem obrazovanju i vaspitanju* koji su podneti Skupštini na usvajanje.

Diskusije o predlogu zakona sa resornim ministarstvima

Radna grupa je pozivala najviše predstavnike relevantnih ministarstava da predstave nacрте zakona i razmene mišljenja i ideje s članovima Radne grupe za eventualne izmene konačnog teksta zakona. Ovaj metod korišćen je za „velike“ zakone, odnosno nova zakonska rešenja, poput Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja i njegovih izmena i dopuna, Zakona o predškolskom obrazovanju i vaspitanju, izmena i dopuna Zakona o izbeglicama, Zakona o socijalnoj zaštiti, Zakona o zdravstvenoj zaštiti.

Podnošenje amandmana

Radna grupa nije imala ovlašćenje da podnosi amandmane na zakonske tekstove, pa su zajednički dogovorene tekstove amandmana podnosili pojedini članovi kroz resorne Odbore. Na ovaj način, na primer, podnesen je amandman na čl. 10 Zakona o socijalnom stanovanju, koji je i usvojen. Ovaj amandman je izuzetno značajan jer kriterijumi proširuju mogućnosti za decu koja su definisana kao posebno ekonomski ugrožena i zahtevaju naročitu pažnju države.

Učestvovanje u komisijama za izradu nacrtu zakona

U nedostatku godišnjeg plana o pripremi i usvajanju zakona, Radna grupa je uspostavila blisku saradnju sa resornim ministarstvima, što je uslovilo i poziv za imenovanje člana Radne grupe za prava deteta za člana Konsultativne grupe za izradu Zakona o mladima. Na ovaj način, otvoren je prostor za članove Radne grupe da uzimaju učešće i daju svoj doprinos i u pisanju nacrtu zakonskih tekstova.

Učestvovanje u javnim raspravama o prednacrta zakona

Članovi Radne grupe aktivno su učestvovali u javnoj diskusiji o tekstu Prednacrta sveobuhvatnog Zakona o deci u organizaciji Zaštitnika građana, na kojem su dali konstruktivne predloge za unapređenje teksta.

Analiza budžeta

Godišnji Plan rada Radne grupe predviđao je i analizu predloga nacionalnog budžeta iz perspektive prava deteta, sa fokusom na one porodice sa decom koje su najsiromašnije i najosetljivije na siromaštvo.

U Srbiji, međutim, još uvek nema mogućnosti da se budžet prati po programskoj osnovi, iako se već nekoliko godina radi na promenama koje će omogućiti praćenje izdvajanja za određene programe i populacione grupe. Lobiranje za adekvatne promene u pripremi budžeta koji će omogućiti takvo praćenje mogao bi da bude jedan od prioriteta u narednom periodu.

4. NADZORNE AKTIVNOSTI

Shvatajući da je nadzor veoma važan da bi se povećala odgovornost izvršne vlasti prema deci, posebno onoj koja su najranjivija, Radna grupa je usmerila posebnu pažnju na jačanje svoje nadzorne funkcije.

Prva analiza odnosila se na implementaciju Porodičnog zakona u segmentu rada socijalnih službi kada je u pitanju nasilje nad decom. Opsežan izveštaj o sprovođenju i efektima primene

ovog Zakona završen je 2010. godine na osnovu podataka dobijenih od centara za socijalni rad, civilnog sektora i direktno sa terena.

Sistematska primena nadzorne funkcije, međutim, započela je tek 2011. godine u cilju ostvarivanja neophodne međusektorske saradnje i eventualnog obezbeđenja dodatnih budžetskih izdvajanja.

Tokom nadzora, korišćene su različite raspoložive parlamentarne metode kao, na primer, postavljanje parlamentarnih pitanja predstavnicima izvršne vlasti o finansiranju i uspostavljanju usluga za decu sa smetnjama u razvoju i invaliditetom.

Radna grupa je iste godine uradila i procenu napretka inkluzije u obrazovanju. Uz pomoć UNICEF-a, napravljena je metodologija rada koja je podrazumevala detaljne upitnike za rad na terenu, kao i uspostavljanje saradnje sa Ministarstvom prosvete, Zaštitnikom građana i Nacionalnim prosvetnim savetom, od kojih su dobijeni izveštaji o primeni zakona u ovom segmentu. Članovi Radne grupe samostalno su obišli odabrane škole i razgovarali sa školskim stručnim timovima, nastavnicima i direktorima, ali i sa predstavnicima lokalne samouprave zaduženim za rad Interresornih komisija. Izveštaj Radne grupe o sprovođenju Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja u segmentu inkluzije nastao je ukrštanjem nalaza nezavisnih analiza. Predstavljen je na javnom „kontrolnom“ slušanju u Skupštini na kojem su definisane jasne preporuke za resorna ministarstva za njihovo dalje delovanje u cilju unapređenja sprovođenja zakona. Akcenat je stavljen na neophodnost poboljšanja međusektorske saradnje i obezbeđenje dodatnih budžetskih sredstava kako bi se obezbedila puna inkluzija najugroženije dece u školski sistem.

Konačno, Radna grupa je prvo skupštinsko telo koje je razmatralo Redovan godišnji izveštaj Zaštitnika građana iz 2010. u segmentu koji se odnosi na decu. Razmatranje ovog izveštaja dalo je dodatni podsticaj Radnoj grupi da ojača svoju nadzornu funkciju.

5. PREDSTAVNIČKE AKTIVNOSTI

U cilju detaljnijeg upoznavanja sa situacijom na terenu vezano za stanje prava deteta, kao i neophodnim merama koje treba preduzeti da bi se unapredio položaj dece, Radna grupa je započela obilazak lokalnih samouprava u saradnji sa Nacionalnim savetom za prava deteta Vlade Republike Srbije i UNICEF-om. Prve godine svog postojanja, 2009, posetili su opštinu Pirot koja je napredovala u sistematičnijem radu na zaštiti prava deteta sprovođenjem Lokalnog plana akcije za decu. Sledeće, 2010. godine, upriličena je poseta opštini Leskovac koja nema Lokalni plan za decu. Tokom poseta, obavljani su razgovori sa predstavnicima gradske uprave, sektora socijalne, zdravstvene zaštite i obrazovanja, kao i nevladinog sektora, a vođen je i dijalog sa decom i adolescentima koji su narodnim poslanicima predstavili situaciju u svojim opštinama iz svoje perspektive.

Delegacija Radne grupe je 2010. godine u Novom Sadu upriličila susret sa učenicima i predstavnicima đачkih parlamenata iz dve srednje škole koje su uključene u program „Škola bez nasilja“. Cilj posete bio je da se poslanici detaljnije upoznaju sa problemom nasilja nad i među mladima u njihovim školama, sa učeničkim viđenjima uzroka nasilja, aktivnostima koje se

preduzimaju u okviru programa „Škola bez nasilja“, postignutim rezultatima, ali i problemima sa kojima se mladi suočavaju.

Susreti sa decom u njihovim opštinama bio je važan aspekt rada Radne grupe, i imao je dvostruki cilj – na jednoj strani da se deca informišu o postojanju, mandatu i radu Radne grupe, i sa druge strane, da narodni poslanici dobiju neposrednu informaciju o problemima sa kojima se deca suočavaju i njihovim viđenjem načina za rešavanje tih problema.

Pored susreta sa decom i mladima u opštinama u kojima žive, organizovane su i posete dece Skupštini. Susreti su bili tematski određeni - nasilje u školi, zloupotreba psihoaktivnih supstanci, obrazovanje, uloga i rad školskih parlamenata.

6. USPOSTAVLJANJE PARTNERSTAVA

Svesna da je uspostavljanje čvrstog partnerskog odnosa sa nezavisnim telima za praćenje ljudskih prava i sa organizacijama civilnog društva od velikog značaja za stvaranje kritične mase aktera koji mogu da zahtevaju bolje uslove za najugroženiju decu i doprinesu da se glas dece bolje čuje, Radna grupa je uspostavila konstruktivnu saradnju sa Zaštitnikom građana i započela sistematsko uključivanje nevladinih organizacija u svoj rad.

Napredak u ovom segmentu je evidentan, ali zahteva dalji rad na jačanju postojećih i uspostavljanju novih partnerstva.

7. MEĐUNARODNA SARADNJA

Tokom tri godine svog postojanja i rada, Članovi Radne grupe su učestvovali na važnim međunarodnim forumima, gde su razmenjivali iskustva, sticali uvid u dobre prakse vezane za parlamentarni rad na pravima deteta i uspostavili značajne kontakte i saradnju sa kolegama parlamentarcima.

Neposredno nakon potpisivanja Memoranduma o saradnji sa UNICEF-om i pre formalnog uspostavljanja Radne grupe za prava deteta, narodni poslanici su učestvovali u radu regionalne konferencije „*Razvijanje zaštitnog okvira za decu: uloga narodnih poslanika u sprečavanju i reagovanju na seksualno iskorišćavanje dece i adolescenata*“. Ova konferencija je održana u parlamentu Albanije decembra 2008. godine, u organizaciji Interparlamentarne unije i UNICEF-a.

Već 2010. godine, delegacija Radne grupe predstavila je svoj rad i stečena iskustva na dvodnevnoj konferenciji u makedonskom Sbranju na temu „*Uloga parlamenta u nadgledanju i promovisanju prava deteta*“.

Iste godine, upriličena je i poseta Komisiji za prava dece nemačkog Bundestaga, gde su se članovi Radne grupe upoznali sa dugogodišnjim radom ovog tela, predstavili svoj rad i svoja postignuća i razmenili iskustva sa nemačkim kolegama.

Naredna, 2011. godina, obeležena je učešćem na dva značajna skupa u organizaciji Interparlamentarne unije i UNICEF-a na globalnom i regionalnom nivou:

Predsedavajuća Radne grupe za prava deteta i predsednica Narodne skupštine Republike Srbije bila je jedan od glavih govornika na panelu „**Dostizanje Milenijumskih ciljeva razvoja kroz jednakost za decu**“ organizovanom tokom godišnje konferenciji Interparlamentarne unije u Panami.

Delegacija Radne grupe učestvovala je na regionalnoj konferenciji „**Pretvoriti dečja prava u realnost za decu**“ u Jermeniji u organizaciji Interparlamentarne unije i UNICEF-a, gde je iskustvo Narodne skupštine na pitanjima promovisanja i zaštite prava deteta poslužilo kao primer dobre prakse drugim parlamentima u regionu. Članovi delegacije dali su svoj doprinos i izradi završnog dokumenta ove konferencije.

Značajan doprinos dat je i radu konferencije Saveta Evrope na temu „**Zaustavimo seksualno nasilje nad decom**“ u Zagrebu. Nakon konferencije, Radna grupa je promovisala kampanju Saveta Evrope o zaštiti dece od seksualne eksploatacije i seksualnog zlostavljanja na vebsajtu Narodne skupštine.